

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

POSTMODERN NARRATIVE RESHAPES AND DEATH OF THE WORD IN D. R. POPA'S SHORT NARRATIVES

Simona Antofi

Prof., PhD, "Dunărea de Jos" University of Galați

Abstract: In Joc invers / Reversed Game, D.R.Popa's attraction for the Postmodern puzzle turns into a strategy of de-constructing 'classical' narrative and the writer's interest for the political parable - in Cuvântul / The Word - is used to display the apparently paradoxical meaning conversion - by trying to kill the Word, writing, reading and speaking, the autocrat intellectual gives away content itself and dies.

Keywords: political parable, narrative de-construction, non-verosimilarity, the death of the Word.

Schița *Cuvântul* este, fără doar și poate, o parabolă despre libertatea cuvântului, a opiniei, a individului sub dictatură. Reflectarea ordinii răsturnate a valorilor sociale și culturale se asociază, aici, și clișeele limbii de lemn menite a valida, ridicol și tragic, totodată, apelativele (fals) măgulitoare ale *Celui mai iubit fiu al poporului*, numit, pe rând, *Autocratul*, *Supremul*, *Mândria Speciei*, *Eroul Suprem*, *Fala Democrației* ș.a. Conflictul – simbolic, desigur, dar în egală măsură ridiculizat și parodic, este construit între două entități incompatibile, Cuvântul, marcă și efect al rațiunii, și dictatorul a cărui forță se bizuie pe simulacru de autoritate a cuvintelor golite de semnificație și refuncționalizate ca clișee – prin intermediul aparatului polițienesc a cărui misiune constă în eradicarea dușmanului. Cum altfel decât prin arestări și execuții menite să înspăimânte. Numai că acest dușman neantropomorf, ubicuu și ambiguu, nu poate fi contracarat cu instrumentele opresive obișnuite: „cei doi șefi ai poliției locale plecară hotărâți, dar și teribil de nedumeriți, căci trebuiau să ia niște măsuri concrete. Dar împotriva cui, sau a ce? Nu aveau nici o idee! Alcătuiră la rezezeală liste de suspecți și începură arestările, execuțiile, cu multă râvnă, dar, de fapt, cam pe dibuite...”¹

Așa încât puterea Cuvântului crește, iar dictatorul, caricaturizat în tușe groase, asemenea celor pe care le utilizează autorii de *caractere* sau de *fiziologii*, convoacă Consiliul de Miniștri. Aici, la *porțile latine ale Orientului*, demnitarii se dedau mai ales *kiefului*, și nu luptei de clasă, incapabili să măsoare cu exactitate forța de iradiere a Cuvântului: „«Sunt înconjurat de incompetenți!» tună el. «Cuvântul lucrează de o mie de ori mai bine decât voi care, pe lângă că nici măcar nu meritați, mai sunteți și o adunătură de leneși!»”²

¹ Dumitru Radu Popa, *Cuvântul*, în *Skenzemon!*, Ed. Curtea veche, București, 2005, pp. 358 – 361.

² Idem, p. 359.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

Obsesia planificărilor comuniste, și aceea a raportărilor periodice, condamnările și execuțiile făcute haotic nu au, aici, rostul de a supune definitiv o comunitate, ci de a contracara forța impalpabilă a Cuvântului. Nenominalizat, nerostit, de teamă să nu fie adus, astfel, în realitate, cu chip și forță umană, Cuvântul se asociază aici cu o scurtă trecere în revistă a istoriei ce recalibrează tiradele binecunoscute ale dictatorului Ceaușescu drept definiții *à rebours* ale puterii de a gândi a omului liber, care, în etape diferite din evoluția omenirii, a determinat cursul istoriei: „Un cuvânt ca acesta, în Evul Mediu, scăpat de sub forța coercitivă care, ce să mai vorbim, deși nu se compară cu ceea ce am realizat noi aici, era totuși absolut remarcabilă, a produs tot marasmul pe care istoricii, aceste hiene blestemate, îl numesc azi Renaștere!”³

Cu perfidie, crede dictatorul, Cuvântul se insinuează în toate compartimentele vieții publice și private, în rapoartele oficiale, în cărți și chiar în lozincile menite să-l preamărească. În plină degradingoladă socială și politică, pe măsură ce forța opresivă se accentuează și condamnării pentru Cuvânt stau la rând pentru a fi întemnițați sau omorâți, *Mândria Speciei*, singur și neînțeles, este din ce în ce mai trist. Temător pentru misunea sa istorică, de instaurare definitivă a Dezastrului, dictatorul face obiectul batjocurii realizate prin dubla orientare semantică a textului de tip parabolă, potențate în sensul conjugării registrului absurd al limbajului – „Nu se mai poate, le spuse gâtuit. Am rămas singur și neînțeles. Presimt că n-am să mai pot termina Dezastrul. A! Dar mi-o veți plăti, mi-o veți plăti cu toții! Mă declar, chiar din această clipă, Salvator Universal și condamn la moarte scrisul... scrisul și cititul! De azi înainte – nimic!”⁴ - cu mecanismul *cronotopic* al distopiei – „Dar Supremul era intratabil. La scurtă vreme, el condamnă la moarte și vorbirea. Execuțiile continuau în același ritm vioi, deși nimeni nu mai spunea aproape nimic.”⁵

Abundența referirilor la limbajul, comportamentul specific, și mai ales la cultul personalității permit identificarea cu precizie a referentului din realitate – Nicolae Ceaușescu. În egală măsură, însă, aglomerarea de verbe și de nominale cu sens negativ potențează absurdul factual și amplifică impactul *cronotopului* distopic asupra cititorului mai mult sau mai puțin avizat. Treptat, Constructorul Universal începe să se degradeze fizic și psihic, slăbește și se gălbejește, iar obsesia Cuvântului atotputernic îl macină.

Arhitectura Marelui Dezastru își urmează cursul haotic, dincolo de pereții palatului – reședință a dictatorului – „În palat, peste tot, perdelele erau trase. Pe pereții acoperiți cu mari ecrane se proiectau fără încetare filme cu inundații, arderea cărților, înfometarea mulțimilor, cutremure, dărâmarea monumentelor, uitarea scrisului și a vorbirii, pierderea bunului simț.”⁶, iar formele ei vizibile, livrate Conducătorului după un plan bine stabilit, nu mai pot convinge.

Măcinat de neputință, *Mândria Speciei* se subțiază până devine transparent, așa încât i se poate vedea, acum, hăul din creier. Trupul nevolnic se umflă, *un râu de venin verde* îi curge pe piept și, din horcăitul muribundului, al *Competenței Absolute și Mereu Crescătoare*, care-și dă duhul, se poate citi, covârșitor prin autoritate și necruțător prin omnipotență, Cuvântul. Pe

³ Ibidem.

⁴ Idem, p. 360.

⁵ Ibidem.

⁶ Idem, p. 361.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

acest fond, al răsturnării semanticii și a lexicului – distopic, Cuvântul îl anihilează definitiv pe Marele Dictator.

Un alt fel de joc – lexical și semantic – pe coordonatele distopice ale unui discurs cu resorturile și funcțiile răsturnate, propune schița intitulată *Joc invers*. Aici, coerența lexicosemantică a textului slujește un cronotop care nu există, căci este negat în chiar clipa constituirii lui prin cuvânt: „O întâmplare care – oricum – nu-ți mai poate reveni cu exactitate în minte. Locuri și gesturi pe care le-ai uitat, senzații pe care nu mai ești în stare să le obiectivezi și care te aruncă în vag: impresii momentane, frânturi înșelătoare, falsă memorie...”⁷ Sub semnul recuzării discursului confesiv se constituie, încet-încet, un non-spațiu diegetic și lingvistic greu de înțeles – a se vedea, de pildă, casa fără uși și fără ferestre, peste care plouă cu pietre, în mod cu totul inexplicabil. De fapt, ploaia atinge doar aceastăanume casă, din tot orașul bănuțit a o înconjura, și o transformă într-un *morman de cărămizi* în formă de piramidă.

Textul începe, de aici, să se desfășoare contrapunctiv, pe două coordonate relativ distincte: cea a fabulei care, nemaiputând fi reconstituită din memorie, nu există, și din care face parte casa care, nici ea, nu mai poate exista ca atare, și cea a metaistoriei facerii textului care se autocitează în zadar: „Aici șirul povestirii se pierde. E o întâmplare de care – oricum – nu-ți mai poți aduce exact aminte. Sunt lucruri și gesturi pe care le-ai uitat, senzații pe care nu mai ești în stare să le obiectivezi și care te apasă, luând înșelătoarea înfățișare de amintiri, frânturi dispartate, falsă memorie...”⁸ Apariției ciudatei case îi urmează o posibilă, dar ratată plimbare spre un istm care leagă o insulă izolată și plină de stuf, de pe un lac verde, cu țărmul. Apa lacului arde precum acidul sulfuric – tocmai de aceea, pe istm, ca și pe insulă, este imposibil de ajuns, iar textul se autocitează din nou.

Imaginile și secvențele metatextuale, de tablou suprarealist, formează, treptat, un *puzzle* de autocitări care poartă, cu mici variațiuni lexicale, întâmplări stranii, fără legătură între ele. Prin insolitări succesive, contrapunctiv, se acumulează și alte elemente care, toate, converg în sensul denaturării unei reprezentări coerente a universului de discurs. Apar, astfel, un schilod care nu e schilod – „Apoi, după ce i s-a întors spatele, profitând de faptul că ochii tăi văd în toate părțile, schilodul îți face cu ochiul și șuieră scurt – de după colț, piciorul care îi lipsește vine agale, îmbrăcat în jumătate de pantalon și încălțat. Se îndreaptă spre tine și ai pentru o secundă impresia că vei muri straangulat de un picior. Dar piciorul își schimbă brusc direcția și se așează ascultător la locul lui.”⁹ – pavajul străzii, format din pietre triunghiulare, naratorul însuși, plimbându-se pe mijlocul străzii, desantat în discurs și în fabulă, o troiță veche etc.

A-cauzalitatea domină, ca în textele cu care *Joc invers* dialoghează în subsidiar, ale lui Eugen Ionescu, Urmuz sau Umberto Eco, blocând sistematic procesul de constituire a unei referințe. Destructurarea atinge, în acest joc invers de-a ficțiunea, toate nivelurile textului pe cale, dar în imposibilitate de a se face: lexical, logico-semantic, al rostului și al funcțiilor

⁷ Dumitru Radu Popa, *Joc invers*, în *Skenzemon!*, Ed. Curtea veche, București, 2005, pp. 104 – 107.

⁸ Idem, p. 104.

⁹ Idem, p. 106.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

narativ-diegetice ale naratorului și ale personajelor, rezultând un mecanism textual autogenerant, dar care funcționează în gol.

Se adaugă, aici, confuzia deliberată dintre timpul narat și timpul narant, căci, dacă pietrele lipsă din pavaj ar fi putut cădea, inexplicabil, peste casa fără uși și fără ferestre, timpul memoriei/rememorat nu poate coincide cu prezentul istorisirii decât într-un *joc invers*, de-a ficțiunea care se narativizează, și nu de-a narațiunea care produce și susține, motivând-o, ficțiunea: „Aici șirul întâmplării devine și mai confuz. Cum ar putea să fie acum după-amiaza aceea, când tu îți aduci aminte de ea? De obicei, oamenii își aduc aminte numai de lucruri care s-au întâmplat deja. Deci va trebui să accepți, în cele din urmă, că nu e după-amiaza aceea.”¹⁰

Această mică demonstrație de virtuositate postmodernă a lui Dumitru Radu Popa, în doi timpi, arată, pe de o parte, cum forța Cuvântului poate distruge o dictatură, iar pe de altă parte amintește de celebra *Gramatologie* a lui Derrida, de atotputernicia acelei *Ecriture* și, concret, de relativitatea unui construct narativ și diegetic elaborat după regulile auctorialității și ale verosimilității literare.

BIBLIOGRAPHY:

Ciotloș, Cosmin, *Desant optzeci și ceva*, în „România literară”, nr. 18, 2006, disponibil la adresa http://www.romlit.ro/desant_optzeci_i_ceva – accesat la 10.05.2016.

Diaconu, Mircea A., *Dumitru Radu Popa si morfologia aparenței*, disponibil la adresa <http://convorbiri-literare.dntis.ro/DIACONUian6.htm> – accesat la 10.05.2016.

Fotache, Oana, *Locul scriiturii și spațiul lecturii. Prozele româno-americeane ale lui Dumitru Radu Popa*, în „Observator cultural”, nr. 684/2.08.2013, disponibil la adresa <http://www.observatorcultural.ro/articol/locul-scriiturii-si-spatiul-lecturii-prozele-romano-americeane-ale-lui-dumitru-radu-popa-2/> - accesat la 10.05.2016.

Popa, Dumitru Radu, *Skenzemon!*, Ed. Curtea veche, București, 2005.

¹⁰ Idem, p. 107.